

Summit-ul de la Helsinki 1999

Summit-ul de la Helsinki (10, 11 decembrie 1999) marchează sfârșitul unei perioade de tranziție în viața Uniunii Europene, de la o regiune integrată exclusiv din punct de vedere economic, cu o piață unică, la un organism politic care își propune să aibă propriile inițiative de politică externă și de securitate. Există comentatori care apreciază că Uniunea nu mai reprezintă un club al celor bogați, cum era deseori denumită, ci o forță reală în viața politică internațională, pe lângă rolul esențial jucat în integrarea regională.

Deciziile luate la Helsinki care susțin afirmația că Helsinki reprezintă un punct de cotitură se referă la trei domenii: lărgirea Uniunii, cu trei subaspecte, acceptarea Turciei, a unui nou grup de țări din fostul bloc socialist, și a două republici baltice; crearea forței de reacție rapidă independentă de NATO; restructurarea instituțională în vederea acceptării noilor membri.

1. În urma summit-ului de la Helsinki, Uniunea Europeană a hotărât să invite la negocieri în vederea dobândirii statului de membru cu drepturi depline următoarele țări: Malta, Turcia, Bulgaria, România, Slovacia, Lituania și Letonia. S-a hotărât de asemenea ca negocierile efective de aderare să înceapă în februarie 2000 și se așteaptă ca primii membri să fie admiși în mod real în 2002. Invitațiile de începere a negocierilor în vederea dobândirii calității de membru cu drepturi depline reprezintă o provocare la adresa capacității Uniunii de a se adapta din mers la noua situație, testând, în același timp și hotărârea sa de a valorifica oportunitățile de dezvoltare economică și de maturizare politică. Prin acceptarea reală a acestor țări și a celorlalte care deja negociază termenii de aderare la UE din martie 1998 (Polonia, Cehia, Ungaria, Slovenia, Estonia, Cipru), numărul țărilor membre UE va crește de la 15 la 28 până în 2025. În momentul integrării acestor țări, populația Uniunii va număra 500 de milioane, ceea ce reprezintă o creștere cu 30%; o creștere asemănătoare va consemna și extinderea teritorială a UE.

a) Acceptarea Turciei, țară musulmană, la negocieri marchează un moment de cotitură, mai ales dacă ținem cont de faptul că acum doi ani, candidatura acesteia a fost respinsă în mod categoric. Decizia reflectă nu numai intențiile de extindere a frontierelor geografice ale Europei, ci și a celor culturale și religioase. Turcia poate să reprezinte un punct de stabilitate în SE Europei și o foarte importantă punte de legătură cu Asia și cu Orientul Mijlociu.

b) Prin invitarea la negocieri a Bulgariei, României și a Slovaciei, pe lângă invitarea Poloniei, Ungariei, Cehiei și Sloveniei, Uniunea își propune să integreze, din punct de vedere economic și politic, toate țările din Europa Centrală și de Est care, în timpul Războiului Rece s-au aflat în zona de influență a Rusiei. Pe termen scurt, decizia pare să afecteze procesele de dezvoltare a Uniunii, în sensul că aceste state au nevoie de sprijin financiar pentru a-și spori performanța economică. Pe termen mediu și lung, integrarea spațiului central și est-european prezintă certe avantaje: se mărește piața internă, forța Uniunii va crește, Europa ca atare se întregește.

c) La negocieri au fost invitate și celelalte două republici baltice, Letonia, Lituania (după cum am amintit, Estonia negociază termenii de aderare din martie 1999). Decizia este semnificativă mai ales în ceea ce privește relațiile Uniunii cu Rusia. Odată cu acceptarea acestor țări, Uniunea Europeană se va învecina direct cu Rusia.

2. Tot la Helsinki s-a hotărât crearea, cel mai târziu până în 2003, a unei forțe europene de reacție rapidă formate din 50 000-60 000 de oameni, forță care să fie dislocată în maximum șase luni și care să fie menținută într-o zonă conflictuală maxim un an. Misiunile acestei forțe sunt de natură umanitară și de menținere a păcii. Forța de reacție rapidă urmează să fie formată pentru început din unități naționale care se află sub comanda NATO. Majoritatea comentariilor apreciază că măsura de înființare a acestei forțe europene reflectă hotărârea ca, din punct de vedere militar și al inițiativelor de politică externă în general, Europa să nu se mai afle în situația din timpul ultimului conflict din Iugoslavia, aceea de dependență față de Statele Unite.

Decizia a fost însoțită de crearea a trei noi organisme:

-o comisie politică și de securitate, cu misiune permanentă, formată din reprezentanți naționali la nivel de ambasador;

-o comisie militară, formată din miniștrii apărării;

-un stat major care să ofere expertiză atunci când i se solicită acest lucru.

La câteva zile după reuniunea de la Helsinki, a avut loc reuniunea de sfârșit de an a miniștrilor de externe din țările membre NATO. În general, decizia EU de a-și crea propria forță de securitate și de a prelua conducerea în probleme de apărare la nivel regional, a fost salutăată de către Alianță și de către administrația Clinton, dar țările membre NATO care nu fac parte din UE și-au exprimat îngrijorarea că vor fi excluse de la procesul de luare a deciziilor în ceea ce privește politica de securitate a Europei.

Îngrijorările de această natură sunt mai vechi; în octombrie 1999, în cadrul unei discuții cu fostul ministru britanic al apărării, adjunctul Secretarului de Stat american, Strobe Talbott, a declarat că "Statele Unite nu sunt de acord cu crearea unei forțe militare care, mai întâi, ia naștere sub umbrela NATO, apoi se îndepărtează de NATO, se desprinde de NATO, deoarece ar reprezenta o forță care inițial este un substitut pentru Alianță și, în final, intră în conflict cu aceasta". Cel puțin la nivelul declarațiilor, îngrijorările au fost calmate de către liderii europeni. De exemplu, premierul Marii Britanii a declarat în cadrul summit-ului de la Helsinki că "forța de reacție rapidă nu este împotriva NATO și nici un substitut pentru NATO, deoarece nu creăm o armată europeană, ci un organism care reprezintă statele naționale suverane în politica de apărare".

Importanța creării forței europene de reacție rapidă poate fi sintetizată citând declarația președintelui Chirac din cadrul summit-ului: "până acum, era posibil ca Uniunea să joace un rol în viața politică, economică, în domeniul umanitar, dar nu avea la dispoziție și mijloacele adecvate de natură militară pentru a o face; acum are la dispoziție toate instrumentele pentru a duce o politică externă adevărată".

3. O a treia decizie luată la Helsinki are în vedere restructurarea instituțională a Uniunii, ajustarea în vederea încorporării noilor membri. De remarcat că Uniunea și-a impus termene privind încheierea acestei reforme, cel mai târziu anul 2002, pornind de la ideea că ea însăși trebuie să fie pregătită pentru a-i primi pe noii membri și nu numai pentru a le impune anumite condiții de aderare. Evident că măsurile de restructurare internă vor concentra atenția în perioada următoare, întrucât funcționalitatea depinde într-o măsură considerabilă și de identificarea unei structuri optime. Or extinderea implică

regândirea, de fiecare dată a acestei structuri. Se are în vedere gradul de reprezentativitate în cadrul Comisiei Europene, natura și ponderea votului în diferitele organisme etc.